

tották. A XVIII–XIX. század fordulóján felépített háznak lett aztán jelentősége, amely Fruman Antal tervei alapján készült. A reformkorban itt a „Redout-Vigadó” működött, amely a társadalmi élet fontos színtere volt. 1856-tól a Győri Lloyd Általános Kereskedelmi Testületnek adott otthont az épület, ez a testület nemcsak a gazdasági élet, de a kultúra terén is jelentős szerepet töltött be. 1949 után a SZOT székháza volt és megyei kultúrotthon. Ma a Széchenyi István Művelődési Központ működik falai között – de a győri köznyelv ma is csak „Lloyd” néven emlegeti.

A szállingózó hó és a hideg szél lassan indulásra készítet. Még felkeresem a Köztársaság teret, hiszen egykor itt állt a Bécsi kapu, amelyen keresztül érkezett és hagyta el a régmúlt időkben a várost a postakocsin utazó idegen. Bár az igazat megvallva, most már nem is érzem magam annyira idegennek ...

(A interjú az Országos Könyvtári Kuratórium megbízásából 2006. március 13-án készült.)

Pegán Anita

Egy új könyvtári szolgáltatásról – három tételben

Első tétel: a könyvtárbusz-szolgáltatás elindításának előzményei

A Nemzeti Kulturális Alapprogram támogatásával a győri Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár Módszertani Osztályának munkatársai a 2005. évben megvizsgálták a megye községi könyvtárainak működését. A vizsgálat célja a községi könyvtárak helyzetének felmérése volt, annak vizsgálata, hogy a helyi önkormányzatok az 1997. évi CXL. törvény 64. paragrafusában megfogalmazott kötelező feladatukat, a lakosság könyvtári ellátását milyen formában és milyen minőségben látják el. A helyzetkép alapján megyei könyvtárfejlesztési stratégiát, fejlesztési tervet dolgoztunk ki. Konceptiónkban részletesen összefoglaltuk a megyére vonatkozó javaslatainkat, amelyek közül most csak a könyvtárbusz bevezetése szempontjából érdekes, jellemző adatokat ismertetjük.

Győr-Moson-Sopron megye 182 településéből 9 város, 173 község. Megyénk nem aprófalvas, de alapvetően a kistelepülések megyék közé sorolandó: kereken 100 olyan települése van, ahol a lakosság száma 1000 fő alatti – ez a községek 58 százalékát jelenti. Az ezer főnél kisebb lélekszámú települések közül kilenc egyáltalán nem tart fenn könyvtárat, további öt településen felmérésünk időpont-

jában szünetelt a könyvtári szolgáltatás. A 86 működő könyvtár helyzetét az alábbi adatokkal jellemezhetjük:

- 25 négyzetméternél kisebb alapterületen működik e könyvtárak 35%-a; 47%-uk 26–50 m² közötti helyiség(ek)ben nyert elhelyezést; 51 m²-nél nagyobb térrel mindössze 18%-uk „büszkélkedhet” – ez utóbbiak közül három éri el a 100 m²-t az alapterület;
- könyvtárosaik között felsőfokú szakirányú végzettséggel rendelkezőt nem találhatunk; 4%-uk középfokú végzettségű – a többieknek nincs könyvtárosi végzettsége;
- egész évben egyetlen új dokumentumot sem vásároltak e könyvtárak 17%-ában, további 48%-uk ötvenezer forintnál kevesebbet fordított állománygyarapításra;
- kurrens időszaki kiadvány csupán 15 könyvtárba jár, általában 2-3 cím;
- a könyvtárak technikai felszereltsége nagyon eltérő: bizonyos helyeken még telefon sincs, másutt viszont több számítógépen elérhető az internet;
- szolgáltatásaikra a kölcsönzés a jellemző; a helyben használat a működési körülmények miatt nagyon kevés helyen megoldott. A lakosság 12%-a regisztrált használó; egy olvasó 2004-ben átlagosan 17 kötetet kölcsönzött ki e könyvtárakból.

A fenti adatok alapján megállapítható, hogy megyénkben a kisközségi könyvtárak sem működési körülményeiket, sem szolgáltatásaik színvonalát tekintve nem tudnak lépést tartani a mai kor követelményeivel. A községekben élők számára tehát nem adatik meg az esélyegyenlőség. A problémát a kistelepülési könyvtárak fenntartói egyedül nem tudják megoldani, segítségre van szükségük. Olyan együttműködésben kell gondolkodni, amelynek finanszírozása több forrásból tevődik össze. A könyvtári ellátás minőségének javítása érdekében indokolt a könyvtárbusz szolgáltatásának elindítása.

A könyvtárbusz szolgáltatást vinne azokra a településekre, amelyek nem működtetnek telepített könyvtárat, ahol szünetel a könyvtári szolgáltatás, de megoldást jelenthetne a külterületeken élők könyvtári ellátásának biztosításában is. Ahol pedig van – a fentebb jellemzett körülmények között működő – telepített könyvtár, ott korszerű szolgáltatással kiegészítené, bővítené a jelenlegi lehetőségeket. Elképzeléseink szerint a könyvtárbusz korszerű technikai eszközökkel, informatikai berendezésekkel, a használói igényeket figyelembevevő dokumentumállománnyal (könyv, folyóirat, elektronikus dokumentum stb.) felszerelve, szakképzett könyvtárosok által működtetett, magas színvonalú szolgáltatást nyújtana. A könyvtárbusz egy-egy települést kéthetenként érne el, ahol a település polgárainak megfelelő időben másfél–két órát tartózkodna. A könyvtárbuszos szolgáltatás szakmai háttérét a Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár dokumentumbázisa és szakemberei adnák. A busz technikai felszereltsége lehetővé tenné a kistelepülésen élők számára is a nagy könyvtári adtbázisok használatát. A könyvtárbuszos szolgáltatás megkezdése számos előnnyel járna a felkeresett településen élők számára:

- támogatná a települési önkormányzatok kötelező, törvényben – 1997. évi CXL. törvény 64. paragrafus – előírt feladatának ellátását;
- biztosítaná az információhoz jutás esélyegyenlőségét;
- rendszeres, kiszámítható szolgáltatást nyújtana kulturált körülmények között;

- a hagyományos könyvtári szolgáltatásokat kiegészítené közhasznú információszolgáltatással;
- biztosítaná a kurrens irodalomhoz való hozzáférést;
- lehetővé tenné a kistelepülésen élők számára a megye kulturális életébe való bekapcsolódást;
- az interneten keresztül kibővítené az információhoz való hozzájutás lehetőségét;
- a szolgáltatást igénybe vevőket felkészült, szakképzett könyvtárosok segítenék a tájékozódásban;
- a jobb feltételek, a nagyobb választék vonzóbbá tennék a könyvtári szolgáltatást, ennek köszönhetően várhatóan jelentősen emelkedne a szolgáltatást igénybe vevők száma.

2005 júniusában a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma megjelentette KÖZKINCS HITELPROGRAM II. elnevezésű pályázati kiírását. Pályázni lehetett 50 millió forint hitelre könyvtárbuszra. A hitelkonstrukció értelmében a kölcsönt 15 év alatt kell visszafizetni. A tőketörlesztés 50 százalékát, valamint a kamatokat a NKÖM átvállalja abban az esetben, ha a könyvtárbusz szolgáltatásába bevont települések lélekszámának átlaga 1000 fő alatt van.

A KÖZKINCS pályázati lehetőség megnyerte fenntartónk tetszését. A két elképzelés – a fenntartói és a szakmai – találkozott egymással. Több egyeztető megbeszélés után dr. Medgyasszay László, a Győr-Moson-Sopron Megyei Közgyűlés könyvtárügyért is felcős alelnöke 2005. július 7-ére összehívta az 1000-es lélekszám alatti települések vezetőit. A megjelent polgármestereket, jegyzőket tájékoztatta a pályázati lehetőségről. Kérte őket, nyilatkozzanak arról, kérik-e a könyvtárbusz-szolgáltatást, mert amennyiben válaszuk igen, a megyei önkormányzat benyújtja pályázatát. A nyári szabadságok és az idő rövidsége miatt viszonylag kevesen tudtak részt venni ezen a megbeszélésen; akik viszont ott voltak, mindannyian igennel válaszoltak. Vállalták a megállóhely kialakítását, valamint azt, hogy az éves kulturális normatívájuk 10 százalékával hozzájárulnak a könyvtárbusz fenntartási költségeihez. A pályázat benyújtásához 34 települési önkormányzattól kaptunk szándéknyilatkozatot; az e településen élők lélekszámának átlaga 500 alatt van, így megfeleltünk az NKÖM által meghatározott, fentebb említett követelménynek. Így fenntartónk a pályázat benyújtása mellett döntött; dr. Szakács Imre, Győr-Moson-Sopron Megye Közgyűlésének elnöke aláírta a pályázatot.

2005 októberében örömmel fogadtuk a hírt: a pályázatot a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma támogatásra érdemesnek találta! Nagy lelkesedéssel látunk hozzá a további munkához.

Szalai Gáborné

* * *

Második tétel:

leendő partnereink igényeinek megismerése, a szolgáltatás iránti érdeklődés ébren tartása

Miután tudomásunkra jutott, hogy Győr-Moson-Sopron Megye Közgyűlése hitelkonstrukciós pályázata sikert aratott, nem sok időnk maradt örülni. Feszültségünket növelte az a tudat, hogy az országban egyedül a mi könyvtárunk, a győri Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár számára teremtdött meg az anyagi háttér könyvtárbuszos szolgáltatás beindítására 2006-ban. Könyvtárbuszos szolgáltatáson azonban nemcsak a könyvtári munkát, de a „jármű” megálmodását, kialakítását is érteni kell. Hatalmas kihívás és felelősség ez számunkra. Az országban elsőként megyénkben indulhat útjára olyan jármű, amit eleve könyvtári szolgáltatásra terveztek. Tudatosan használom a jármű és nem a busz kifejezést. Fontosnak tartom annak tudatosítását, hogy nem olyan buszban gondolkodunk, amiben az üléseket polcok váltják fel, hanem olyan járműben, amit az általunk álmodott szolgáltatásra terveznek meg, alakítanak ki.

Tudtuk, hogy nem könnyű feladatra vállalkoztunk, de hittünk és hiszünk abban, hogy korszerű könyvtári szolgáltatással az esélyegyenlőség lehetőségét kínáljuk a megye 35 kistélepülésén. (Hitünket a Szalai Gáborné által ismertetett felmérés adatai is megalapozták.) Az is világos volt számunkra, hogy szándékunk csak akkor válik valósággá, ha partnerekre találunk a települések előljáróiban. Könyvtáros kollégáinkban. A könyvtár fenntartóját, Győr-Moson-Sopron Megye Közgyűlését csak azért nem említet a felsorolásban, mert elkötelezettségüket egyértelműen kinyilatkoztatták a pályázat benyújtásával, a hitel vállalásával.

A Kisfaludy Károly Megyei Könyvtárban operatív csoport alakult. Tagjai: az igazgató, az igazgatóhelyettes, a területi könyvtári szolgáltatás vezetője. A munka három szálon indult meg.

1. Könyvtáron belül a folyamatos tájékoztatás mellett fel kellett mérnünk azt, hogy a könyvtár munkatársai részt vállalnának-e és milyen feltételekkel az új típusú szolgáltatásban. Erre a belső csapatra, szakmai háttérre nagy feladat hárul a jövőben.
2. Folyamatosan tájékozódni kellett és kell ma is a könyvtárbuszos szolgáltatás szakirodalmáról, hazai és nemzetközi tapasztalatairól. Tanulmányúton jártunk Muraszombatban, ahol működés közben láthattuk a könyvtárbuszt. A szakirodalom tanulmányozásában elsősorban a jármű technikai specifikációja állt figyelmünk középpontjában. E munkához nagy segítséget kaptunk többek között a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumától, a British Counciltől és a Könyvtári Intézettől is. (Tóth Máté alább következő írásában az együttműködés egyik gyakorlati megvalósulásáról olvashatnak.)
3. Harmadik szálként, a munka e szakaszában talán legfontosabb feladatként a leendő használókkal való kapcsolatfelvétel módjának végiggondolása volt a feladatunk.

Mivel a pályázathoz szükséges szándéknyilatkozat óta majdnem fél év telt el, szükségesnek tartottuk a települések személyes felkeresését. Január első három hetében az operatív csoport tagjai – kiegészülve a területi könyvtári szolgáltatás

adott községet legjobban ismerő munkatársával – konzultációt folytattak a települések polgármestereivel, jegyzőivel.

A konzultáció során a könyvtár munkatársainak lehetősége nyílt arra, hogy részletesen ismertessék az új szolgáltatással kapcsolatos elképzeléseket, megismerjék az adott település sajátosságait, a szolgáltatással kapcsolatos elvárásokat, megnézték a busz tervezett megállóhelyeit, feljegyezték a szükséges változtatásokat. A beszélgetés vezérfonala a település előjárói számára összeállított kérdőív volt, amelyben elsősorban a busz megállóhelyének infrastrukturális lehetőségeire kérdeztünk rá, de tudni szerettük volna a busz menetrendjével kapcsolatos véleményüket is. (A hét melyik napján, hány óraker lenne ideális, ha a könyvtárbusz megjelenne a településen.)

Ezt a találkozást használtuk fel arra, hogy a települések vezetőivel egyeztessük a használók előzetes igényeinek felmérésére összeállított kérdőívek terjesztésének módját. Úgy gondoltuk, hogy a terjesztés, összegyűjtés módszerében alkalmazkodunk a településen kialakult szokásokhoz. Mai tapasztalataink alapján már nem biztos, hogy így tennénk.

A kérdőíves vizsgálat tapasztalatai

A települések vezetővel abban állapodtunk meg, hogy kérdőívünket a település polgármestere és a megyei könyvtár igazgatója által aláírt kísérlével együtt minden házhoz eljuttatják. A kísérlévelben foglaltuk össze a felmérés célját, a könyvtárbuszos szolgáltatás lényegét és a kérdőív visszajuttatásának módját, határidejét.

A tapasztalatok előzetes összegzéséhez csak azokat a településeket vettem figyelembe, amelyek a cikk megírásáig visszaküldték a kérdőíveket. Ezek a településeken (29) 3400 kérdőívet hagytunk, amelyekből 473 érkezett vissza könyvtárunkba. A 13,9 százalékos visszaküldési arány a polgármesterek véleménye szerint jobb, mint az általuk megszokott. Ők átlagosan 10 százalékát kapják vissza a kiküldött kérdőíveknek. Számunkra azonban ez az arány elgondolkodtató. Más megoldást kell találnunk a lakosság megszólítására.

A kérdőíven mód volt arra is, hogy bejelöljék, ha nemcsak a saját, hanem a család tagjainak véleményét is közlik. A válaszadók 64,5 százaléka élt ezzel a lehetőséggel. Így 896 főre emelkedett azoknak a száma, akik jelezték véleményüket, érdeklődési körüket.

A válaszadók 75,9 százaléka kívánja igénybe venni a könyvtárbusz által nyújtott szolgáltatásokat. A települések vezetői tehát helyesen döntöttek, amikor ezt a szolgáltatást kérték.

A kérdőívet kitöltők 29,4 százalékának a legmagasabb iskolai végzettsége középiskola, 25,8 százalékának pedig szakmunkásképző vagy szakiskola. 31,5 százalék főfoglalkozású alkalmazott, 24,1 százalék nyugdíjas. Gyesen, gyeden van a válaszadók 6,7 százaléka. A munkanélküliek aránya 5 százalék. Látási nehézséggel küzd a válaszadók 3,6 százaléka, hallási nehézséget 2,7 százalék, fizikális nehézséget 2,1 százalék jelölt meg.

Az igénybeveendő szolgáltatások között fej fej mellett halad a szépirodalom és a DVD kölcsönzése (mindkettő 42,5%). Az újság- vagy folyóirat-olvasási lehetőség mint szolgáltatási igény a válaszadók 27,5 százalékánál fogalmazódott meg. Kiegészítő igényfelmérésként minden településre eljuttattunk egy folyóiratlistát, amely-

ből kiválaszthatták az általuk kedvelteket. Jelentős az internet iránti igény (22,4%). Fénymásolást kérne, faxot használna 15,2 százalék, számítógépet venne igénybe a válaszadók 10,1 százaléka.

A hagyományos könyvtári szolgáltatáson kívül a válaszadók 33,8 százaléka venne igénybe más is, például állampolgári ügyek intézésének segítségét (19,6%), vagy postai szolgáltatást (11,8%).

Megkérdeztük azt is, milyen témában olvasnának szívesen a könyvtárbusz lendő használói. A válaszok alapján a sorrend a következő: történelmi regények (39,8%), ismeretterjesztő irodalom (31,7%), klasszikus és modern irodalom (30,4%), szakkönyvek (28,1%), krimik (25,4%), útleírások, útikalauzok (24,3%), tudományos fantasztikus könyvek (22,2%), szerelmi történetek, lányregények (21,4%), nyelvkönyvek, idegen nyelvű könyvek (11,6%).

Rákérdeztünk arra, hogy a hét melyik napján, hány órakeror használnák a könyvtárbusz szolgáltatásait. A válaszokat összevettem a település előjáróival jelzett időpontokkal. A javasolt időpontok a települések felénél megegyeznek.

Az első lépést tehát megtettük ahhoz, hogy hozzáláthassunk a könyvtárbusz szolgáltatásainak kialakításához, a gyűjtőköri szabályzat alapelemeinek kimunkálásához, a gyűjtemény kialakításához.

A cikk írása pillanatában figyelmünk a könyvtárbusz elkészítéséhez szükséges műszaki, technikai követelmények összegyűjtésére, a megismert igények mentén a szolgáltatás kialakítására, a legjobb megoldás keresésére irányul. Támogatóink segítségével ehhez kaptunk Angliából segítséget. A Kester Clarke-kal közösen megvalósított szakmai programról a cikk további részében olvashatják Tóth Máté beszámolóját.

Gáncsné Nagy Erzsébet

Harmadik tétel: a mozgókönyvtári szolgáltatás megtervezése a helyi sajátosságok és igények mentén angol szakértő bevonásával

Kester Clarke győri látogatása során a szakmai munka három fő kérdéscsoport köré szerveződött. Meg kellett tervezni a jármű külső megjelenését, belső kialakítását, illetve az angol szakértő bevonásával meg kellett beszélni a szolgáltatásszervezés kérdéseit. Kester Clarke a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, a British Council és a Könyvtári Intézet közreműködése nyomán állhatott rendelkezésünkre négy napon keresztül. A szakirodalomból megismerhető eljárások, technikai megoldások, szervezési kérdések speciálisan hazai viszonyokhoz való igazítása, a jármű és a szolgáltatás megálmodása volt a közös munka legfőbb célja. A könyvtárosok a helyi sajátosságok és igények. Kester Clarke pedig az ellátási forma és a mozgókönyvtárakon alkalmazható technikai megoldások széles körű ismeretét adta a munkához.

A busz és a szolgáltatás kialakításánál egyaránt figyelembe kell venni a felhasználók, a mozgókönyvtáron szolgálatot teljesítő könyvtárosok és a fenntartók

igényeit. Az igényeket meg kellett ismertetni az angol szakértővel, akivel ezt követően közösen lehetett megtervezni mind a járművet, mind pedig a szolgáltatást. E cél mentén alakították ki a Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár munkatársai a közös munka szigorú menetrendjét.

A szolgáltatás fenntartói esetünkben a Győr-Moson-Sopron megyei önkormányzat és a kistelepülési önkormányzatok, amelyek a tervek szerint a működtetéshez járulnak hozzá. Az önkormányzatok vezetőivel való találkozásra ezért nagy hangsúlyt fektettünk. Kester Clarke-nak a megyei könyvtár munkatársai igyekeztek olyan különböző településszerkezetű és lakosság-összetételű falvakat bemutatni, amelyek együtt a leginkább reprezentálják a vidék sajátosságait. Így esett a választás Hidegség, Sarród, Árpás és Bakonygyirót községekre.

Az előjárók közül rendszerint a polgármester, illetve esetenként a jegyző vagy – tekintettel a bevezetendő új szolgáltatásra – a könyvtáros vett részt a megbeszélésen. Az angol szakértő kérdései – elsősorban a várható igények felderítése végett – a következőkre irányultak:

- a lakosság összetétele (kor és foglalkozás szerint, a gyerekek, nyugdíjasok, inaktívak aránya a település lakosságán belül); a lakosság hány százaléka bejáró, illetve tartózkodik a településen munkaidőben;
- van-e iskola, óvoda a településen, vagy a gyerekek más településekre járnak át, amennyiben más településekre járnak át, körülbelül hány órára érnek haza;
- közlekedési lehetőségek a szomszédos városokba;
- a háztartások hány százalékában van videó-, DVD- és CD-lejátszó;
- a háztartások hány százalékában van internetelési lehetőség;
- a településen milyen közösségi terek léteznek;
- milyen önszerveződő közösségek vannak a településen (pl. sportkör, énekkar, nyugdíjasklub);
- van-e helyben könyvtár, az milyen szolgáltatásokat kínál, és azt mennyire veszik igénybe a lakosok;
- mennyire fogékony a lakosság az újításokra.

A fentiek mind a könyvtárbusz belső tereinek kialakítása, mind pedig a szolgáltatásszervezés szempontjából döntő jelentőséggel bírnak. A jármű technikai felszereltsége és a viszonylag szűk belső tér megfelelő és kellő rugalmasságot engedő berendezése szinte korlátlan szolgáltatási lehetőséget kínál. Ehhez azonban már a tervezés fázisában szükséges a várható igények pontos definiálása.

Az életkor szerinti megoszlás a könyvtárbuszt várhatóan használó korosztályok speciális igényeihez igazodó belső terek kialakítása miatt alapvetően fontos információ. A polcozást szintén alkalmassá kell tenni a különböző korosztályok igényeihez igazodó dokumentumtípusok elhelyezésére. A községekben a közösségi terek megléte avagy hiánya az ilyen szolgáltatás alapvető funkcióját is meghatározhatja, ahogy a lakosság fogékonysága az új technológiára szintén. A háztartásokban elérhető technológiai infrastruktúra az audiovizuális dokumentumok iránti várható igény mértékét mutathatja a könyvtárosok számára. A különböző dokumentumtípusok megfelelő mennyiségben való szakszerű és helytakarékos elhelyezésére pedig szintén már a jármű megépítéskor gondolni kell.

A szolgáltatást fogadó, illetve megrendelő önkormányzatok vezetőivel való találkozás egy újabb szempontból is döntő jelentőségűnek bizonyult. Azt, hogy pon-

tosan milyen szolgáltatások szállítására képes egy ilyen jármű, rendszerint igen kevéssé tudták elképzelni elmondás alapján a települések vezetői. Kester Clarke több képet hozott magával az Angliában működő könyvtárbuszokról, ezek segítségével könnyebb volt egyértelművé tenni a falvak előljárói előtt, hogy egy mozgókönyvtárral valóban a minimálisra lehet csökkenteni a városi és falusi lakosság számára elérhető szolgáltatások színvonalak közötti különbséget, így valódi kulturális esélyegyenlőség teremthető. Ha korlátozott időben is, de egy mozgókönyvtár a telepített kisközségi könyvtár lehetőségeinek a sokszorosával bír.

A településeken megtekintettük a tervezett megállóhelyeket is, amelyek az esetek többségében a községek központjában találhatóak. Kester Clarke a következő szempontok figyelembevételét javasolta a megállóhelyek kialakításához:

- egyetlen használnak se kelljen 300 méternél többet gyalogolnia, hogy elérje a mozgókönyvtárat;
- Angliában akkor is új megállóhelyet létesítenek, ha legalább két használó tűnik fel a település ugyanazon távolabbi részéről, Kester Clarke javasolta e gyakorlat átvételét.
- a megállóknak a lehetőségekhez mérten aszfaltozottnak, de legalább erősen döngölt talajúnak kell lennie;
- nagy figyelmet kell fordítani a jármű mozgására, biztonságos ki- és bekarodására;
- a használók fel- és leszállásához szintén a lehetőségekhez mérten aszfaltozott járda, illetve úttest szükséges.

Az angliai tapasztalatok nyomán elmondható, hogy célszerűbb falvanként több rövidebb megállást tervezni, mint egy hosszút a település központjában. A megállóhelyeket az igények változásának függvényében folyamatosan változtatni kell. A mozgókönyvtári szolgáltatás legfőbb erőnye és sikerének titka a rugalmasság, illetve a felhasználói igényekhez való folyamatos alkalmazkodás.

A szolgáltatások megszervezése szempontjából igen speciális, és Angliához képest igencsak bonyolult és nehézkes helyzetet jelent a hazai kistéleplési ellátás finanszírozási rendszere. Az, hogy a települések kulturális normatívájának egy bizonyos százalékára is szükség van a szolgáltatás fenntartásához, szemben áll az angliai gyakorlattal, ahol a megyei önkormányzat egyedül felelős a mozgókönyvtárakért. A szolgáltatásszervezést ez annyiban nehezíti meg, hogy a megállóhelyeket nem ott lehet és kell kialakítani, ahol az a legcélszerűbb és a szolgáltatás szempontjából a leghatékonyabb, hanem ott, ahol az önkormányzatok hajlandóak áldozni az ilyen beruházásra. Tehát a könyvtárbusz várhatóan több olyan településen is keresztül fog menni megállás nélkül, ahol igen nagy szükség lenne a szakszerű és minőségi könyvtári szolgáltatásokra.

Már a busz szolgálatba állításának pillanatában célszerű gondolni az előregedett jármű cseréjére. Angliában egy mozgókönyvtár élettartama 10–12 év. Ez alatt az idő alatt egy ún. mozgókönyvtári alaphoz gyűjt pénzt a könyvtár, illetve a fenntartó egy új könyvtárbusz felállítására, gondolva arra, hogy az elsőt 10–12 éven belül kivonják a forgalomból. Az angliai példához hasonló mozgókönyvtári alap létrehozására jelenlegi ismereteink szerint nincs reális lehetőség, azonban az újabb hazai mozgókönyvtári egységek beállítása esetén ennek a háttéréről mindenképpen gondoskodni kell.

A busz belső és külső kialakítását a hazai éghajlati viszonyokhoz kell igazítani. Angliához képest Magyarországon viszonylag szélsőséges időjárási viszonyok vannak, meleg nyár és hideg tél, emiatt fokozott figyelmet kell fordítani a jármű klimatizálására, a téli fűtésre és a nyári hűtésre.

Már a tervezés fázisában fontos szempont, hogy a mozgókönyvtáron szolgáltatást teljesítő könyvtárosok igényeit is maximálisan figyelembe vegyék. Ehhez Kester Clarke azt javasolta, hogy a busz tervezésekor fonálból modellezzék a jármű belső terét, amelyekben dolgozni szeretnének, így érzékeltetni fogják a buszban lévő belső tereket, majd azt rendezzék be az igényeiknek megfelelően. A könyvtáros jó közérzete, munkakörülményei nagyban segítik a szolgáltatás megfelelő színvonalon tartását a későbbiekben.

A megfelelő könyvtáros kiválasztására szintén nagy hangsúlyt kell fektetni. A mozgókönyvtár mindenkor személyzete A KÖNYVTÁROST jeleníti meg a települések olvasói számára. Ő a könyvtári rendszer megtestesítője, így személye az egész szolgáltatás legfontosabb eleme. Általa nyílik meg a felhasználók előtt a publikált tudás teljessége. Legideálisabb esetben a könyvtáros maga a buszvezető, ez jelenti a legköltséghatékonyabb működést, azonban a megfelelő jogosítvánnyal rendelkező, a fenti feladatra alkalmas könyvtáros szakembert találni nagy kihívást fog jelenteni a szolgáltatást fenntartó megyei könyvtár számára.

Elgondolkodtató volt Kester Clarke őszinte megdöbbenését látni bizonyos kistéleplési könyvtárak színvonalával kapcsolatban. Jogos kérdés volt a részéről, hogy hol vannak az új könyvek a kis könyvtárakból, hol vannak az audiovizuális dokumentumok, miért nem cserélik a könyveket havonta a polcokon, miért nincs internet, és ha mindez nincs, akkor milyen alapon várhatnánk, hogy a kistélepléseken élők a jelenleginél nagyobb arányban használják a községi könyvtárakat.

Győr-Moson-Sopron megyében a megyei könyvtár és a megyei önkormányzat együttműködése nyomán igen komoly esély mutatkozik arra, hogy ez ne így legyen többé azokon a településeken, ahol vállalták, hogy anyagi erejükhöz mérten részt vesznek a projektben. A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának Könyvtári Főosztálya megteremtette a lehetőséget a kistéleplési könyvtári ellátás modernizálására, a labda tehát innentől a megyei önkormányzatok és a megyei könyvtárak téréfélén van. Győr-Moson-Sopron megye példája igazi kiindulópontjául szolgálhat egy valódi átörésnek a kistéleplési könyvtárellátás területén.

Tóth Máté